

követjük a más tudományokban kialakult gyakorlatot és ezért hibákat követünk el. Ez nemritkán alkalom azoknak az elkedvetlenítésére, akik új dolgokkal akarnak foglalkozni.

Az 1970 októberében tartott metodológiai szeminárium munkájának összegezéséeként a következő helyes elképzeléseket fejtette ki:

A neveléstudomány a jelenleg előtte álló feladatokat nem tudja csupán saját eszközeivel megoldani, ezért fel kell használnia más tudományok módszereit is. A neveléstudomány metodológiai fegyvertárának gazdagítása más tudományok eszméivel és módszereivel természetesen együttjár bizonyos nehézségekkel, tévedések és hibák lehetőségét rejti magában. Amennyiben azonban elvileg elfogadjuk azt az álláspontot, hogy természetlen dolog más tudományok eszméinek, terminusainak és módszereinek a mechanikus átvétele, továbbá, hogy minden elmélet helyességét a gyakorlat dönti el, ebben az esetben nagyot nem tévedhetünk. A rendszer-strukturális megközelítési mód fontos eszköze ma a pedagógiai kutatók tudományos gondolkodása átformálásának, gazdagítja kutatási módszereinket, elősegíti a pedagógiai jelenségek mélyebb megismerését, végső soron pedig az oktatás, nevelés hatékonyságának a növelését.

Fordította Komár Károly

ÁGOSTON GYÖRGY

AZ „OPTIMISTA” TECHNICIZMUS JELENTKEZÉSE A PEDAGÓGIAI FILOZÓFIÁBAN

Arnould Clausse nézetei

A tudományos-technikai forradalom, a természettudományok és a technika tényleges jelentősége korunkban a tőkés társadalom ideológusait is arra kényszeríti, hogy módosítsák az általános műveltségről, az általános és szakképzés egymáshoz való viszonyáról vallott régi nézeteiket, amelyek lebecsülték a természettudományt, a technikát, a termelést, és ezek oktatásának sem tulajdonítottak igazi értéket, nem sorolták őket „a kultúra” tartalmai közé, hanem mint az anyagi élet, az anyagi szükségletek megvetendő szféréjét, mint a „civilizáció” termékeit szembeállították az igazi kultúrával, a „humán” tudományokkal és a művészetekkel. Ismeretesek e műveltségesszmény különböző változatai, ismeretesek magyar képviselői, a kérdésnek gazdag irodalma van. Ez a műveltségesszmény még korántsem halott a tőkés országokban, képviselői még szembeszállnak a közoktatásügy demokratizálódásával, védik a hagyományos klasszikus középiskola privilégiumait, de pozícióik egyre gyengébbek.

Az utóbbi évtizedekben a természettudomány és a technika új és jelentősen megváltozott helyet foglal el a polgári filozófiában és pedagógiában. Talán helyesen jellemzi ezt a folyamatot az amerikai Lewis MUMFORD, aki szerint korunkban végbemegy „az értékek radikális átértékelése”.¹ A nyugati pedagógiában nagy hatást gyakorolnak Theodor LITTE-nek, a kultúrpedagógia jelentős kép-

¹ Ld. Ágoston László: Az ember és a technika. Bp. 1945. Kossuth Könyvkiadó, 1965. 85. lap.

viselőjének a II. világháború után írt könyvei,² amelyekben a klasszikus német kultúra, a német újhumanizmus e rajongója a humanitás értékrangjára emeli a természettudományt és a technikát. Megnyugtatja az emberi értékekért, a humanitásért aggódókat: nincs igazuk azoknak, akik a természettudományban az ember lesüllyedését, igazi rendeltetésének elárulását látják. A természettudomány nem szentségtörés műve, hanem az ember legbensőbb lényegéből született, és ahhoz marad is szorosan hozzákapsolva. Ami a természettudománnyal megteremtődött, az már eleve elrendelve kezdettől benne rejtett az ember és a világ kapcsolatában. Ha humanitáson az emberben létező lehetőségek és szellemi igények együttesét értjük, a természettudományt teremtő gondolatnak minden joga megvan ahhoz, hogy humanistának nevezzék. Nincs akadálya tehát még az idealista kultúrfilozófia és a kultúrpedagógia részéről sem annak, hogy az „igazi emberi műveltség” javai között a tudomány és a technika törvényesen helyet kapjon.³

A modern burzsoá ideológusok között azonban nemcsak olyanok vannak, akik „befogadják” a természettudományt és a technikát az emberi értékek világába, hanem egyre nagyobb számban olyanok is, akik a tudományos és technikai fejlődés eredményeitől elkápráztatva a modern tudomány és technika lelkes propagálói, szinte prófétái. Benne látják a társadalmi haladás fő, sőt egyetlen tényezőjét, amely új „arany korszakot” ígér, a mai polgári társadalom valamennyi társadalmi problémájának megoldását, az erkölcs, az irodalom a művészet megújódását. Eme optimista technicizmus⁴ az egyik forrása a konvergencia-elméletnek, amely szerint a tőkés és a szocialista társadalom különbségei — éppen a tudományos és a technikai forradalom következményeképpen — folyamatosan eltűnnek, kiegyenlítődnek.

Bár a burzsoá iskolákban még a vallásos, konzervatív, idealista világnézet az uralkodó (a legtöbb burzsoá iskolában kötelező a vallásoktatás), a tudományos-technikai forradalom eredményei és eme konzervatív világnézet egyre nyilvánvalóbb antagonizmusa szükségképpen kivált olyan törekvéseket, hogy a pedagógiát is egy új, a tudományos-technikai forradalomnak jobban megfelelő világnézettel alapozzák meg. A pedagógiai filozófiában is érvényesül a technicizmus és annak optimista válfaja.

A következőkben az optimista technicizmus pedagógiai filozófiai jelentkezésének egyik formáját kívánjuk bemutatni, amelyen jól tanulmányozhatók e pedagógiai filozófia jellemző vonásai, ideológiai tartalma, osztályfunkciója. *Arnould CLAUSSE* professzornak, a Liège-i Egyetem ismert pedagógia professzorának előadását⁵ elemezzük, amelyet az Association Internationale des Sciences de l'Education 1969. évi varsói kongresszusán tartott, és amelyben kifejtette

² A mi szempontunkból fontos művei: *Das Bildungsideal der deutschen Klassik und die moderne Arbeitswelt*, Bonn, 1955. *Technisches Denken und menschliche Bildung*, Heidelberg, 1957. *Naturwissenschaft und Menschenbildung*, Heidelberg, 1954. *Berufsbildung, Fachbildung, Menschenbildung*, Bonn, 1960.

³ A Theodor Littre való hivatkozást és a fenti Litt-i gondolatmenetet lásd többek között *Giuseppe Catalfamonak*, a Messina-i Egyetem pedagógia professzorának előadásában az Association Internationale de l'Education 1969. évi varsói kongresszusán. A szekcióviták kötetében franciául.

⁴ A technicizmus különböző jelentkezési formáinak, ezek között az optimista technicista nézeteknek részletesebb elemzését lásd *Agoston László* már idézett könyvében.

⁵ Az alábbi ismertetés *Arnould Clausse* professzornak a fenti kongresszuson bemutatott *Le problème de l'unité de et la diversité* című előadásának pontos gondolatmenete. Az előadás szövege megtalálható a kongresszus *Textes des exposés des séances plénières* c. kötetében.

nézeteit „az új világ, a mai modern társadalom világnézetéről”, mint a modern pedagógia filozófiai alapjáról.*

Arnould CLAUSSE bírálja az idealizmus régi válfajait „PLATON finom dialektikájú dialógusaitól Emmanuel KANT súlyos metafizikai értekezéseiig”. Ez az idealizmus annak a világnak a filozófiája, amelyet az állandóság (permanence) és a társadalmi megosztottság (dichotomie) jellemzett, az archetípusok és az abszolút filozófiája (la philosophie des archétypes et de l'absolu). „Eme filozófia számára, bármi is legyen a formája, származtassa bár magát a revelációból, az intuicióból vagy a gondolkodó észből, az igazság minden kutatást, sőt minden létezését megelőzően létezik; a valóságot magyarázó alapvető elvek az emberen kívüliek, tőle idegenek, véglegesen megállapítottak, kétségen felül állnak. Leegyszerűsítve a dolgokat azt mondhatjuk, hogy Platon és Arisztotelész uralkodnak a gondolkodás világában archetípusaikkal, szubsztanciális formáikkal egészen a *modern tudományos filozófia* eljöveteleig.”

A permanens és dichotóm világnak ez a gondolkodásmódja hátráltatta, akadályozta a tudományos kutatást, mert nem az volt a szerepe, hogy valamilyen célt érjen el, megváltoztassa a világot, új technikákat és igazságokat fedezzen fel, hogy eredeti eljárások alapján új problémákat oldjon meg, hanem, hogy megértse a változatlan nagy igazságokat, és belőlük deduktív úton vonjon le következtetéseket a társadalmi, az intellektuális és az erkölcsi magatartásra vonatkozóan.

Ezt a régi filozófiát az „új világ, a mai modern társadalom filozófiájával” kell helyettesíteni. A mai helyzet megértésének a kulcsa a *termelékenység alapvető fogalma* (la notion capitale de productivité), továbbá a tudomány és technika hihetetlen fejlődése, amely egy második ipari forradalom előidézője, és „amely minden előrelátást megdöntött, elkötelezván bennünket egy progresszív és felszabadító, ha még nem is teljesen szabad demokrácia (une démocratie progressive et libératrice) útján”. A modern világot ugyancsak két vonással lehet jellemezni: a dinamizmussal és a társadalmi struktúrák nagyfokú mozgékonyásával és hajlékonyságával (le dynamisme, la grande mobilité, la grande souplesse des structures sociales).

A dinamizmus, amely a régi világ állandósága helyébe lépett a *változások valóságos kitörését* (frénésie) hozta magával minden téren. „Életmódunk, ítélet- és értékelési módunk, megismerési módszereink, erkölcsi törvényeink, érzelmi reakcióink, egyéni és társadalmi magatartásunk egy generáció alatt gyökeresebben megváltozik, mint régen több évszázad alatt.”

A társadalmi mobilitás következménye pedig az, hogy „a régi társadalmi megosztottság gyakorlatilag megszűnt”. Az embert nem származása, családi és anyagi helyzete határozza meg, hanem *képességei és akaratereje*. (Nous sommes, chacun d'entre nous est, non pas ce qu'il est au départ, mais ce qu'il devient, ce que ses capacités et sa volonté lui permettent de réaliser à l'arrivée.) Eme változások következményeinek jelentőségét társadalmi és erkölcsi téren nehéz lenne el- túlozni” — hangsúlyozza szerzőnk.

A társadalom egyre bonyolultabb: megsokszorozódott a szakmai tevékenység száma és változatossága, megnőtt a szabadidő, és ezzel kapcsolatban is sok és változatos tevékenységi forma és emberi kapcsolat alakult ki. CLAUSSE professzor a társadalmi fejlődés szakaszait különböző szerzők alapján így ábrázolja: a tudomány és a technika fejlődése előtti „brutálisan” megosztott társadalom és

* Az idézett szövegek saját fordításaim — Á. Gy.

egyész „elsőbrendű organizmusok” között analógia van, ugyanis az ilyen társadalmi test (corps social) egésze olyan homogén csoportok egymásmellettsége, amelyek szinte autonóm módon funkcionálnak. Ebből a primitív társadalmi „testből” fejlődik ki a „szervesebb struktúra”, vagyis „az, amelyben — a felsőbbrendű állatokhoz hasonlóan — a különböző elemek áthatják egymást, összehangolódnak, kiegészítik egymást és társulnak az árnyalt, kölcsönös és magasrendű módon integrált akciók és ráhatások folytonos egymásutánjában”.

A fentiek következtében „az egyén helyzete a közösségben, tehát értéke és jelentősége mint egyéné és mint személyisége sem a régi”. „A hasonlóságon alapuló szolidaritást, amely a hasonló életmódú és gondolkodású egyéneket egyesítette, a szerves szolidaritásnak sokkal összetettebb, hajlékonyabb és finomabb formája váltja fel. Ez olyan egyéneket társít, akiket az életmódbeli különbségek, állásaik, tevékenységi köreik, érdeklődésük különbségei *szabadabbá, függetlenebbé, jobban személyiségekké* tesznek, de akik ugyanakkor finomabb, kevésbé egyenes vonalú (linéaire) és kevésbé merev, de nem kevésbé szoros és hatékony szolidaritást teremtenek meg egymás között. Az egyéneket egyesítő kötelékek rendkívül gazdag és sűrű hálózattá szélesednek, de ezt a hálózatot, minthogy egyáltalán nem rögzített és nem merevítik változatlan, mindig azonos függőségek és kapcsolatok, állandó lendület élteti, amely biztosítja állandóan vitatott jogosultságát.”

„A különbségek szabadon megnyilvánulhatnak, mert ezek sine qua non-jai egy mindig mozgékonyabbá és mindig összetettebbé váló helyzetnek. Másrészt mert a másodlagos és sokfajta csoport, amelybe belevonják az egyéneket, más-más jellegű. Az a tény, hogy az egyén több csoporthoz (szakmai jellegű, politikai párt, vallásos, szórakozást szolgáló) tartozik, szabaddá teszi mindegyikkel szemben. Mindegyikben csak személyisége egy részével van elkötelezve, és szabadon kivonhatja magát, ahogyan és amikor akarja. *A kolléktív kényszerek sokkal kevésbé parancsolók és fullasztók.* Az ember eredeti és „eretnek” lehet, és annak is kell lennie, anélkül, hogy rosszállást váltana ki.”

Ezek a modern világ jellemzői, és ezeknek egy új tudományos filozófia felel meg, amely az állandóság és az abszolút fogalmait a *relativitás és a változás* fogalmaival helyettesíti. Ez a tudományos filozófia a pozitív megfigyelésre és az ellenőrzött kísérletre alapozódik. Ugyanekkor alapvető eszméje az evolúció eszméje is, amely igazolja a tudományok által felfedezett igazságok relatív voltát. Az evolúció eszméje a filozófiailag általánosított darwinizmus modern változata: a transzformizmus. A transzformizmus szintén a szelekció elvét tartja a fejlődés irányító elvének, amely az egész biológiai fejlődés során „vakon működik és automatikusan valósítja meg a fejlődést”, a pszicho-szociális szinten viszont „előtte járva viszi az embert előre” (c'est de l'avant qu'elle tire l'homme en avant), tehát „mindig magában foglal valamiféle céltudatot, teleologikus tényezőket”. Az ember céltudatosan alkalmazza a szelekció elvét (mesterséges szelekció, eugenetika, nevelés), tehát — mint látjuk — a nevelés nem egyéb, mint a szelekció elvének alkalmazása kulturális téren.

A jelenkori tudományos forradalom az emberi lehetőségek legmerészebb, leggazdagabb megnyilvánulása, amely az embernek a hatalom és méltóság maximumát juttatja.

Ez a tudományos forradalom, amely túlmegegy a newtonizmuson (a modern tudomány kezdete) és ugyanakkor a „laissez faire, laissez passer” hagyományos liberalizmusán, megmutatta, hogy a „klasszikus” tudomány elvei és posztulátumai csak *önkéntes konvenciók*, amelyeket más konvenciókkal lehet és szükséges

is helyettesíteni, hogy a hagyományos ismeretelmélet bizonyos korlátain túl-
lépjünk. Már említettük, hogy az új tudományos filozófia egyik alapkategóriája
a relativizmus. Ez azonban nem torkollik indifferentizmusba, mint ahogy egye-
sek gondolják, mert eme relativizmust egy másik alapvető koncepció élteti: a
gondolkodás műveleti jellege (le caractère operationnel de la pensée). „A gondol-
kodás és a tudomány a mi folytonosan táguló lehetőségeinket szolgáló szerszá-
mok, amelyeket azért használunk, hogy a legjobban, a maximális mértékben
töltsük be emberi kötelességünket. Ezek a szerszámok tehát nem egy meddő és
nevetséges abszolútum nézőpontjából »igazak«, hanem a hatékonyság fogalma
(notion d'efficacité) szempontjából, amely előírja számunkra, hogy előzetesen
megállapítsunk egy értékrendet (axiológia), vagyis normákat, amelyek alapján
mérhető, megítélhető, értékelhető maga a hatékonyság.” Igazság ezek szerint
csak az lehet, ami hasznos az ember számára, hozzájárul kibontakozásához,
szabadságához, boldogságához. „Abban a dinamikus világban, amelyben élünk,
a definitív igazság eszméje bármely téren, gazdasági téren éppen úgy, mint
erkölcsi téren veszélyes és meddő, mert ürügy a stagnálásra . . . többé nem kell
törődnünk annak tudásával, vajon magatartásunk megfelel-e valamilyen igaz-
ságnak.”

Íme ez kell legyen a modern pedagógia filozófiája, mert „*a modern pedagógia
több új technikánál: a modern pedagógia filozófia, amely törekszik megfelelni ama
szabadság- és boldogságtörekvéseknek, amelyeket a mai társadalom nyújt az embernek
azok révén a hihetetlen eszközök révén, amelyekkel rendelkezik, és amelyeket nem
szűnik meg felhalmozni*”. „*Arról van szó, hogy a kultúra eszközével, tehát a mindig
új értékeket létrehozni akaró neveléssel megteremtjük, fenntartsuk, fejlesszük és véd-
jük azt az igazi szellemiséget, amely egy élő demokrácia sajátja.*”

Részletesen leírtuk azt a világnézetet, amely egyes polgári pedagógiai elmél-
kedők szerint korunknak, a tudományos és technikai forradalom korának meg-
felel, amely a tudományos fejlődés korszerű filozófiai általánosítása, és amelynek
szellemében kell nevelni az ifjúságot a régi vallásos-idealista nevelés helyett, sőt
azzal szembeszállva. Úgy tűnik, igazán harcos, a hagyományossal, a konzervatív-
val bátran szakító pedagógiai fordulatnak vagyunk a tanúi, legalább is a nevelés
új elméleti megalapozói nagyon szeretnének radikális újítóknak mutatkozni.

Bár „a modern társadalom új tudományos filozófiájának” ismertetett tételei
önmagukért szólnak, még sem felesleges talán néhány sajátosságát szemügyre
venni.

Mindenekelőtt szembeötlők e „tudományos” filozófiának rendkívül reakciós
— és minthogy állandóan a tudományra hivatkozik — fölöttébb veszedelmes,
megtévesztő tételei a társadalmi fejlődésről, a mai társadalomról és az ember
helyzetéről a társadalomban. E filozófia szerint — mint láttuk — a tudományos
haladás és méginkább korunk tudományos-technikai forradalma máris megvál-
totta a világot. A társadalmi struktúrákat „mozgékonyvá és hajlékonyvá”
tette, aminek következtében „a régi társadalmi megosztottság gyakorlatilag
megszűnt”, megszűnt ilymódon az a „szolidaritás” is, amely „a hasonló élet-
módú” embereket régen összefűzte. A tudomány és technika forradalma elköte-
lezett bennünket „egy progresszív és felszabadító” demokráciával. A nevelésnek
éppen az a fő feladata, hogy az ifjakat e progresszív és felszabadító demokrácia
szellemében nevelje. A jelenkori tudományos forradalom az embernek „a hata-
lom és méltóság maximumát” juttatja, minden ember képességeinek szabad
kibontakozását biztosítja, az ember sorsa mostmár kizárólag „képességeitől és
akarateréjétől” függ.

A „tudományos” filozófia tehát eltüntette a kapitalizmus minden ellentmondását, a társadalmi osztályokat, a kizsákmányolókat és kizsákmányoltakat. A tudományos-technikai fejlődés és a társadalom fejlődése között közvetlen kapcsolatot tételezven fel, tagadja a társadalmi harc, az osztályharc, a társadalmi forradalom szükségességét; abba az illúzióba ringat, hogy a tudományos és technikai forradalom máris megnyitotta az egyenlőség, szabadság birodalmát minden ember számára. A tudományos filozófia embereszménye az individualizmus. Az új embert kollektív kötöttségek nem kötelezik, az új ember „eredeti” és „eretnek”, minden objektív társadalmi kapcsolat megszűnik, és ezt az egyének közötti szubjektív személyi kapcsolatok, vonzalmak helyettesítik.

Nincs tehát itt szó semmilyen progresszívebb tartalmú ideológiáról, mint amilyen a pozitív vallás, a deizmus, az abszolút szellem filozófiája. Arról van inkább szó, hogy mivel ez utóbbiak a tudományos-technikai fejlődés mai körülményei között minden rugalmasságuk ellenére egyre szűkebb körben tudják csak teljesíteni a kapitalizmus ideológiai védelmét, a kapitalizmusnak hatékonyabb ideológiai fegyvereket kell gyártania, és ilyeneknek tűnnek azok az ideológiák, amelyek tételeiket az új tudományos eredményekre, a tudományos-technikai forradalomra hivatkozva dolgozzák ki.

A „tudományos” filozófia általános fejlődéstudománya egyáltalán nem új, hanem — mint láttuk — a darwini természetes szelekció elvén alapuló evolúcionizmus, illetve ennek HUXLEY képviselte modernebb változata: a transzformizmus. Hogy a darwinizmus alkalmazása a társadalom jelenségeinek magyarázatára — a szociáldarwinizmus és a szociálbiologizmus minden fajtája — alkalmatlan a társadalmi jelenségek összefüggéseinek, a társadalmi fejlődésnek magyarázatára, hogy régi formájában veszedelmes és embertelen burzsoá ideológia, ez teljesen közismert, a marxizmus ezt már régen kimutatta. Hogy pedig javított változatában is csak a társadalmi fejlődés lényegének az eltorzítására, az osztályharc leplezésére hivatott, ez a fenti ismertetésből nyilvánvaló. A „tudományos” filozófia társadalomelmélete felhasználja — mint ugyancsak kitűnik a fentiekből — a biologizáló társadalomelmélet másik ismeretes válfaját is, a társadalmi fejlődés organikus elméletét, amelynek ideológiai tartalma ugyancsak a fennálló társadalmi rend igazolása (a társadalom minden része, szerve, mint az élőlény szervezetének részei, természetes fejlődés eredménye, minden rész a maga természetes funkcióját tölti tehát be az organizmus egészében), másrészt a társadalmi fejlődés evolúciós szemléletének a propagálásával tagadása az osztályharc, a társadalmi forradalom szükségességének. A modern ipari társadalomban, a tudományos és technikai forradalom társadalmában nincsenek már ellentmondások, hanem csak kölcsönös, szabadon akart akciókban egymást átható, egymást kiegészítő, egymással társult elemek. Úgy gondoljuk, e „tudományos” társadalommagyarázat nem kíván semmilyen további kommentárt.

Végül fel kell hívni a figyelmet a „tudományos” filozófia ismeretelméletére és igazságelméletére. A figyelmes olvasó nyilván felismerte, hogy a „tudományos” filozófia ebben a vonatkozásban semmi egyéb, mint pragmatizmus, sőt instrumentalizmus, tehát tipikus szubjektív idealizmus. Ez a filozófia nem ismer objektív igazságot, relativizmusa az abszolút igazság teljes tagadása. Az „igazságok” nem a valóság tükröződései, nem abban az értelemben relatívek, hogy a megismerés történeti folyamatában a társadalmi fejlettség adott fokának lehetőségei szerinti megközelítései abszolút igazságoknak, hanem csak „konvenciók”, amelyeket idővel más konvenciókkal kell helyettesíteni. Az igazság az egyén hatékony cselekvésének a mércéje csupán, igaz az, ami az ember számára hasznos cselek-

vésben sikerhez vezet. A tudománynak és a gondolkodásnak nem az a feladata, hogy igazságokat tárjon fel, hanem az, hogy a hatékony cselekvés szerszáma legyen. Ez az igazságelmélet valóban felment attól, hogy a társadalom valóságos tényeit, jelenségeit, a köztük levő összefüggéseket, a valóságos társadalmi fejlődéstörvényeket kutassuk, felfedezzük, e helyett megengedi, hogy az igazságot olyan „konvenciókkal” helyettesítsük, amilyenekkel csak akarjuk, amilyenek fantáziánkban megteremnek.

KOZMA TAMÁS

AZ OKTATÁSPOLITIKA ÉS A NEVELÉSTUDOMÁNY VISZONYA SVÉDORSZÁGBAN

— *Portrévázlat Torsten Husénról* —

A magyar oktatási rendszer folyamatban levő fölülvizsgálata a felgyűlt adatokon, következtetéseken és javaslattevéken túl egyéb hasznos tanulással is szolgál: az eddigieknél világosabban exponálta azt a kérdést, *vajon milyen az együttműködés ma az oktatáspolitikusok és a neveléstudományi kutatók között, s milyennek kellene lennie*. A jelenlegi helyzetet ugyanis — amint erről a különféle (többé vagy kevésbé türelmetlen) vélemények tanúskodnak — egyik fél sem érzi megnyugtatónak. Az oktatáspolitikai ismétlődő csalódása, hogy a neveléstudomány a kulcskérdésekben nem vagy nem eléggé képes segíteni a döntéseket és határozatokat; a neveléstudomány ismétlődő igénye pedig, hogy bízzák meg lényegi föladatakkal, és lássák el a megoldáshoz szükséges anyagi erőforrásokkal. Kérdés mármost, hogy ha mindkét részéről ekkora az igény az együttműködésre, miért van mégis számos akadály a együttműködésnek, és mi lenne a teendő a kooperáció tökéletesítésére.

Ezt a kérdést sokféle megközelítésben lehet tárgyalni. A rendszerelemzés rámutathat azokra az akadályokra, amelyek mind az irányításban, mind a szervezésben húzódnak meg, és nehezítik a közös munkát. A szociológiai és pszichológiai vizsgálatok azokra a tényezőkre utalhatnak, amelyek az oktatáspolitikusok, illetve a kutatók szereprendszeréből következőleg nehezítik a kooperatív problémamegoldást. A logikai-metodológiai vizsgálódások bizonyára kommunikációs zavarokat találnának a két fél problémafogalmazásában, ami gátolja a közös nyelven szólást. S talán nem jogosulatlan az olyan történeti-szociológiai analízis sem, amely az együttműködés lehetséges formáját mutatja be esettanulmány formájában.

Dolgozatunkat ebben az értelemben tekintjük esettanulmánynak. Egy korábbi közleményünkben azt az irányítási rendszert mutattuk be, amelynek révén Svédországban központilag tekintik át és szabályozzák a pedagógiai kutatásokat.¹ *Célunk ez alkalommal azoknak a kapcsolatoknak a fölvezetése, amelyek — történeti és összehasonlító pedagógiai tanulmányok szerint — a svéd oktatáspolitikai és a pedagógiai kutatás között alakultak ki.*

¹ *Kozma Tamás*: „Svédországi tapasztalatok a neveléstudományi kutatástervezés és irányítás ehetőségeiről.” (*Magyar Pedagógia* 1971. 1—2. sz. 78—94.)